

Mesleki Kürsü

Kırsalda COVID-19 Etkisi ve Gıda Güvenliği

Doç. Dr. Taylan Kıymaz

(Gıda MO Kurucu YK Üyesi ve Eski Başkanı)

Dünyadaki en yoksul nüfusu oluşturan 750 milyon kişinin dörtte üçü gelişmekte olan ülkelerin kırsal kesimlerinde yaşamaktadır. Bu nüfusun büyük kısmının geçim kaynağı tahmin edileceği gibi tarıma ve eğer değer zinciri oluşturma şansı olursa basit gıda işletmeciliğine bağlıdır.

İklim değişikliği, büyüyen küresel nüfus ve değişken gıda ve enerji fiyatları, 2030 yılına kadar milyonlarca savunmasız insanı daha aşırı yoksulluğa ve açlığa itebilecektir. 2020 yılında COVID-19 nedeniyle ise 80 ila 130 milyon kişinin daha açlığa mahkûm olması söz konusudur (SOFI, 2020).

Kırsal kalkınma, yoksulluğun ve açlığın en derin olduğu yerlerde ve ülkelerin en ücra bölgelerinde, çok az kaynağın ulaştığı kırsal alanları kapsayacak biçimde uygulanan kalkınma çabalarını kapsar. Bu bağlamda, toplumsal açlığın önlenmesi ve gıda egemenliğinin sürdürülebilirliği açısından kırsal kalkınmanın önemi özellikle COVID-19 ve daha önce gıda fiyatlarına bağlı küresel krizlerden sonra daha net ortaya çıkmaktadır. Kırsal kalkınma çabaları toplam 17 amacı olan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından ikincisi olarak verilen "Açlığa son, gıda güvenliğinin temini ile beslenme koşullarının iyileştirilmesi ve sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi"ne hizmet etmektedir.

Ülkemizde kırsal kalkınma politikalarının geliştirilmesi çabaları eskilere dayanmakla birlikte bunlar 2000'lerin ortasına kadar genelde yöresel kalmıştır. Ancak Avrupa Birliği (AB) müzakere

süreci sonrasında söz konusu Birlik ülkelerinin politikaları ve uygulamaları dikkate alınmak suretiyle ve tanımlı bir bütçe ayrılarak kırsal kalkınma konusu tarım ve altyapı sektörlerinin konusu haline gelmeye başlamıştır. Hızla yaşanan kırsal nüfus ile gençlerin tarımda tutulması gereğinin daha fazla anlaşılması kırsal kalkınma yardımlarının da artmasına ve bu konuda AB kaynaklı IPARD (Katılım Öncesi Yardım Aracı-Kırsal Kalkınma) fonlarına ek olarak Türkiye hükümetince sağlanan kaynakların artırılmasına yol açmıştır. Daha sonra kırsal altyapının geliştirilmesine yönelik olarak kullanılabilen Bel-Des, Köy-Des ve Kır-Des gibi isimler altında kaynakların artması yanında, kamu yapısı içinde daha fazla kaynak kullanma kabiliyetine kavuşmuş olan Bölgesel Kalkınma İdarelerinin yönlendirdiği kamu kaynakları aracılığıyla kırsal kalkınma çabaları geniş alan ve kitlelere yayılabilmektedir.

Bu kaynaklara ek olarak Birleşmiş Milletler (BM)'e bağlı Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) tarafından 1980'lerin başından bu yana sağlanan projeye özgü mali kaynaklarla desteklenen projeler dahilinde, ismi zaman içerisinde değişse de mevcut Tarım ve Orman Bakanlığı aracılığıyla, küçük ölçekli tarım ile uğraşan çiftçileri ve kırsal kesimdeki yoksul kadınların ve erkeklerin iş kurup ya da işini büyütüp daha fazla gelir elde etmeleri için pazarlara ve hizmetlere ulaşmalarını sağlayan bir kalkınma modeli de uygulanagelmektedir.

Bütün bu çabalar; kırsalın boşalarak şehirlere göçün önlenmesi, gıda güvenliğinin artırılması, ailelerin beslenme koşullarının iyileştirilmesi ve kırsalda gelirlerin artırılması için gösterilmektedir. Kırsalda tutunmak isteyen, işlerini genişletmeyi ve kendi gelişimlerini üstlenmeyi öngören girişimci küçük çiftçiler kırsal kalkınmaya yönelik yatırımları için desteklenmektedir.

IFAD (2020)'a göre günümüzde COVID-19 nedeniyle yaşanan üretim ve beslenmeye bağlı sorunların Sahra altı Afrika ile Asya ülkelerinde yoğunlaştığı belirtilebilir. Pandemiyle birlikte, kırsalda girdi temini, üretim ve pazarlamada sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır.

Mesleğimiz ve
Meslektaşlarımız
için **GıdaMO**

Bu etkilere karşılık uluslararası alanda BM'nin sosyo-ekonomik müdahale çerçevesi içinde karşı mücadele desteklenmektedir. Tarım ve kırsal kalkınmayı destekleyen uluslararası kuruluşlar, söz konusu hastalık döneminde pazara giriş zorluğu yaşayan küçük üreticilerin üretim fazlası tarımsal ürünlerinin satın alınması, girdiye erişimin kolaylaştırılması ve ülke ihtiyaçlarına göre geliştirilen programlarla çiftçinin desteklenmesine odaklanmışlardır. Bu çabalar ülke politikalarını destekleyici bir özellikte olmuştur. Türkiye'de özellikle mevsimlik işçilerin hareket engellerinin kaldırılması, ürünlerin piyasaya sunulabilmesi için COVID-19 ile mücadele döneminde tanınan istisnalar ve tüketimi destekleyici önlemler aynı zamanda tarımsal üretim ve üreticiyi desteklemek üzere uygulanmıştır. Bunlar kırsal gelirin korunması ve üretimin sürdürülebilirliği açısından faydalı olmuştur.

Buna ilave olarak, TÜİK verilerine bakıldığında, ülkemizde girdilerde tepkisel fiyat artışları olsa

da girdi ve tarımsal ürünler fiyatlarında değişimlerin kur ataklarının olduğu döneme kadar yüksek olmadığı izlenmiştir. İşlenmiş gıda fiyatlarında ise bir miktar daha yüksek artışlar gözlenmiştir. Yapılan ilk analizlerde ülkemizde pandeminin genel üretim etkileri olumsuz değilse de, pazarlama etkilerinin daha yoğun olduğundan bahsedilebilir. Sebzeler, süt ve küçük baş hayvanlar ile balıkçılıkta pazarlama zorlukları oluşurken, bal ve meyvelerin büyük kısmında sorun görülmediği belirlenmiştir (Anonim, 2020). Bu durum pandeminin ürün ve bölgeler açısından farklı etkiler yarattığı sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla kırsal alana yansımalar da değişiklik arz etmektedir.

COVID-19'un gerek dünyada gerek ülkemizde doğurduğu en önemli değişiklik ise, tarımsal ürünler ile gıda ürünlerinin pazarlanmasında dijital platformların daha etkin kullanılması çabasıdır. Tam da bu dönemde Tarım ve Orman Bakanlığı ile Ticaret Bakanlığı ve TOBB tarafından desteklenen

Dijital Tarım Pazarı (DİTAP) tanıtılarak kullanımının artırılması yönünde kamuoyuna sunulmuştur. Dünyada birçok özel şirket ya da uluslararası kuruluş tarafından desteklenen platformlar oluşsa da henüz bunların tarımsal pazarlamada yaygın kullanımı sağlanamamıştır. Kırsaldaki küçük üreticiler açısından ise, bu platformlara girişin önünde teknoloji kullanımı ve işlem hacmi açısından sorunlar bulunmakta, dolayısıyla örgütlenme gereği tekrar önümüze çıkmaktadır.

Son olarak, tüm bu olgular çerçevesinde, kamuoyunda yer alan bazı fikirleri de göz önünde bulundurmak kaydıyla, önümüzdeki dönem izlenmesi önerilebilecek politikalara değinerek yazıyı tamamlayabiliriz:

- Kırsaldaki küçük çiftçilerin pandemi gibi kriz durumlarında ne gibi önlemler almaları gerektiği ve karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin farkındalık artırma programlarının geliştirilmesi,
- Üreticilerin üretimlerini pazarlayamama durumu karşısında gerek üretici örgütleri gerek kamu kurumlarınca mağduriyetlerinin önlenmesine dair, doğrudan alım ve pazarlamaya yönelik tedbirler ile gerektiğinde gelire dayalı ödeme politika alternatiflerinin değerlendirilmesi ve üretimde devamlılığın sağlanması,
- Kırsal kesimde üretim yapanlara yönelik pazar bilgi sistemlerinin ve yayım hizmetlerinin verimliliğini artırmak için dijital becerileri geliştirmeye yönelik bir kapasite geliştirme programı hazırlanması,
- Kurulan dijital platformların küçük üreticileri kapsayacak ve gıda sanayii ile dikey bağlantıları oluşturacak biçimde geliştirilmesi.

Kırsalın unutulmaması, üretimin desteklenmesi, üretimin ileri ve geri bağlantılarının kurulması gıda güvenliğinin temel konularını oluşturmaktadır. Bu yapılar ve tedbirler sağlam ve sağlıklı olduğu sürece kriz yönetiminin de kolay olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar:

- Anonim, 2020. <https://sarkac.org/2020/07/covid-19-tarim-ve-gida-dunyada-ve-turkiyede-neler-yasandi-neler-yasacak/>
- IFAD, 2020. IFAD's response to the COVID-19 crisis - protecting and enhancing rural resilience, <https://www.ifad.org/en/web/latest/news-detail/asset/41884689>
- SOFI, 2020. Transforming Food Systems for Affordable Healthy Diets, <http://www.fao.org/publications/sofi/2020/en/>

Mesleğimiz ve
Meslektaşlarımız
için **GıdaMO**